

разграничител. Разграничението е между християни и мюсюлмани, а не между българи и *българомохамедани*, както е в други райони. Социалният контекст, който се придава на думите *християнин* и *мюсюлманин* надхвърля (разширява и умножава) значението на религията, включвайки съществените за личността социални отношения – лична жизнена история, род, дори отношения с държавата [Желязкова, М., 1996:58-59]. Групата е силно консолидирана, има етническа и социална хомогенност, при нея се наблюдава процес на активиране на етническото самосъзнание [Минев & Спиридонова, 1996:52-53]. Самозатварянето и консолидацията на общността на *помаците* е отговор на негативните стереотипи към мюсюлманските общности и политическото им репресиране [Желязкова, А., 1997:53]. Възможно обяснение на активирането на тази конструирана идентичност дава външен наблюдател, изследвал *помаците* в Гоцеделчевско в началото на 90-те: религията е единствен фактор, който диференцира *помаците* от останалите българи славяни и затова не е изненадващо, че те са по-мюсюлмани от етническите турци [Poulton, 1993:114].

Зурната като музикален инструмент, неизменно съпровождащ общностните празници, се сочи като символ на мюсюлманската и *помашка* идентичност, противопоставена на гайдата – символ на българска християнска идентичност. Оказва се, че интервюираният няма фактологически доводи за своето сравнение, не е сигурен, например, дали зурните не са част от обредността на местните българи християни. За него мнението му не се нуждае от рационални доказателства. То е примордиално – етничността се схваща като първична даденост, както и името, религията, обичаите, с които индивидът се ражда [Кръстева, 1998:18], а символното обвързване на зурната със своята група се приема априори за естествено, неподлежащо на съмнения и ненуждаещо се от логически доводи, защото е осветено от традицията. По подобен начин българите мюсюлмани конструират груповата си идентичност, противопоставяйки на написаната от другите реална история собствената си сакрална история [Лозанова, 1998]. Може би по-точно е да се каже, че се противопоставя памет на история, доколкото паметта е символна реалност, не познавателен интерес към миналото, а търсене на идентичност [Кръстева, 1998:21]. Използването на зурната като знак на колективна памет и групова идентичност при българите мюсюлмани напомня изповяданото от ромски зурнаджийи откровение, че техният инструмент е *първи, най-стар, най-богат*.

Опозицията зурна-гайда вече сме срещали. При прочита на зурнаджийски образи от пътеписи, фолклорни текстове, музикантска реч, научна литература, двойката гайда/зурна се свързва съответно с бинарности бедни/богати, по-старо/по-ново, някъде селяни/граждани. Противопоставянето на гайда и зурна като етнодиференциращи белези, етноконфесионални символи на разграничаването не е само мит на въобразената общност, националистическа идеология. До голяма степен противопоставянето на точно тези два инструмента се дължи на тяхната близост в аспекти на семантично, функционално, музикалностилово отношение. На русалийските дружини, при сватбените шествия, на борби и състезания свирят само зурни или гайди с тъпан. Има общи легенди за произхода на двата инструмента. Може да се направи връзка между зурнаджийска и гайдарджийска музика по отношение на бурдонността и т.н. В този смисъл контрастността на двойката гайда-зурна се свързва с уподобяването и ограничения избор, с реалните качества на символизираното, над които се надстрояват контрастни символи. При подобна експресивна двойственост дадено качество или